

Bojni razpored nemškega alpskega korpusa 24. oktobra 1917 z imeni znanih častnikov, kasnejših generalov

»Prodor v Tolminu 1917 - zmaga konceptov, moralne in bojne moči«

Objavljamo odlomek iz knjige »Prodor v Tolminu 1917 - zmaga konceptov, moralne in bojne moči« avtorjev Mihe Kuharja in Blaža Torkarja, ki bo pizdšla predvidoma letos jeseni. V knjigi se avtorja posvetita analizi delovanja nemških in avstro-ogrskih enot v 12. soški ofenzivi. Natančno opišeta priprave nemških in avstro-ogrskih enot na ofenzivo, njihov premik na bojišče, pojasneta vojskovalno moč nemške vojske, neučinkovitost obrambe ter krizo vodenja in poveljevanja v italijanski 2. armadi. Še posebej analizirata razvoj ter delovanje nemškega stila vodenja in poveljevanja »auftragstaktik«. Bralec se v knjigi seznanja z razvojem taktike prodora ter konceptom in načrtom napada 14. armade. Avtorja posvetita posebno pozornost delovanju enot nemškega alpskega korpusa ter vlogi nadporočnika Erwina Rommla v 12. soški ofenzivi.

V letih tik pred začetkom 1. svetovne vojne so na nemških vojaških akademijah zaključevale šolanje generacije mladih častnikov, ki si verjetno niti v sanjah niso predstavljali, da se bodo bojevali in vodili svoje enote v kar dveh svetovnih vojnah. Mnogi med njimi so padli na bojiščih širrom Evrope. Veliko pa je bilo tudi takih, ki so vojni preživeli in bili v svoji vojaški karieri povišani tudi v čin generala oziroma feldmaršala. Nekateri med njim so pustili

svoj pečat tudi na ozemlju današnje Republike Slovenije. Če se danes povzpnejo na mejni greben Kolovrata nad Tolminom, si lahko ogledamo lep muzej na prostem, kjer je obnovljena tretja italijanska obrambna linija. Težko si je predstavljati, da se je na razglednem vrhu kote 1114 z izjemno kuliso krnskega pogorja v zadnjih oktobrskih dneh 1917 odvijala ena odločilnih bitk 12. soške ofenzive. Mnogim je sicer znano, da je v tej bitki sodeloval tudi 26-letni nadpo-

ročnik Erwin Rommel. Zelo redko pa se omenja, da se je v sestavi elitnega nemškega alpskega polka na tem vrhu, ki ga poznamo tudi pod imenom Na gradu, z ramo ob rami skupaj borilo kar šest mladih nemških častnikov, kasnejših generalov. To so bili: Hermann Balck (1893–1982), Heinrich Kirchheim (1882–1973), Friedrich Paulus (1890–1957), Erwin Rommel (1891–1944), Ferdinand Schörner (1892–1973) in nekoliko starejši Theodor Sprösser (1870–1933). Širši javnosti je daleč najbolj znan kasnejši nemški feldmaršal Erwin Rommel, ki mu nekateri pripisujejo celo odločilno vlogo za t. i. »čudež pri Kobaridu«. Seveda bi bilo pretirano, da bi za uspeh celotne 14. armade pripisovali največ zaslug mlademu nadporočniku, in za to tudi ni nobene vojaške strokovne ali zgodovinske podlage. Je pa res, da je Erwin Rommel deloval v okolju, ki je vzpodbujalo pobudo in samostojno odločanje v skladu z namero nadrejenega, in da so nemške enote takrat že imele posodobljen in poenoten koncept delovanja. Prvi in drugi dan 12. soške ofenzive so se na težišču napada na smeri Tolmin–Kolovrat še posebej izkazale tri elitne nemške enote, v katerih so se borili zgoraj navedeni častniki: bavarski gardni polk Leib, Württembergski gorski bataljon in 2. bavarski lovski polk. Polk Leib se je prvi dan ofenzive pri Tolminu bojeval v konici napada z etapnim ciljem na koti 1114. Ta pomembni gorski vrh so 24. oktobra pozno popoldne tudi zavzeli. Polk je vodil major Robert Graf von Bothmer (1875–1918), poročnik Ferdinand Schörner pa je bil poveljnik jurišne 12. čete. Žal se je vojaška in tudi življenjska pot Roberta Bothmerja končala tik pred koncem 1. svetovne vojne, ko je 18. septembra 1918 padel v boju. Poročnik Ferdinand Schörner je 24. oktobra 1917 neposredno vodil napad na koto 1114 in bil za ta dosežek odlikovan s »Pour le Merite«. Vojaško kariero je nadaljeval v Weimarski republiki in nato v 2. svetovni vojni, kjer je dosegel čin feldmaršala v Wehrmachtu. V zadnjem obdobju svoje vojaške kariere je bil znan zaradi svoje brutalnosti in se ga je zato prijelo ime »krvavi Ferdinand«. Poveljeval je več armadnim skupinam in bil kot član nacistične stranke zadnji poveljnik poveljstva nemške vojske v nacistični Nemčiji. Po vojni je bil v Sovjetski zvezi in Vzhodni Nemčiji obsojen za vojne zločine. Na desnem boku polka Leib je pri Tolminu 24. oktobra krenil v napad znani Württembergski gorski bataljon, kjer sta kot vo-

Naslovnica originalne izdaje Zgodovine württemberških gorskih strelcev avtorja Theodorja Sprösserja iz leta 1933

dilna častnika izstopala poveljnik bataljona major Theodor Sprösser in nadporočnik Erwin Rommel. Major Sprösser je igral pomembno vlogo pri strokovnem razvoju mladega Erwina Rommla. V svoji vojaški karieri je dosegel čin general majorja in tik pred svojo smrtjo napisal Zgodovino württemberških gorskih strelcev. Knjiga je izjemno dragocen dokument časa in takratnih dogodkov ter kakovosten vir za raziskovalce.

Iz zapisov in poročil je razvidno, da sta imela Rommel in Sprösser vzpostavljen trden odnos medsebojnega zaupanja. Med njima je bila sicer po letih generacijska razlika, saj je bil Sprösser kar 20 let starejši od Rommla. Dejstvo je, da je bil Sprösser odličen in izkušen poveljnik bataljona, ki je znal vzgajati svoje častnike in jih postaviti tja, kjer so bili najboljši. Nadporočnikom je dajal odgovorne naloge poveljnika čete in odreda, kar je v praksi pomenilo vodenje enot skoraj v rangu bataljona. Kot mentor in svetovalec jih je neposredno na bojiščih pripravljaj na sprejem odgovornejših nalog. Znal je oceniti tudi njihov značaj ter uporabiti njihove prednosti. Zato ne preseneča, da je dodelil motiviranemu nadporočniku Rommlu odgovorne in tudi tvegane naloge v konici napada ne samo na soški fronti, ampak tudi drugih bojiščih. Vedel je, da ima Rommel dovolj samozavesti in znanja za samostojno razmišljanje in odločanje tudi v najbolj kritičnih položajih. Rommel

je Sprösserja spoštoval in upošteval njegove usmeritve. Oba sta v praksi delovala po principih vodenja »Auftragstaktik« in razumela, kaj pomeni disciplinirana pobuda. Po danes znanih podatkih lahko mirno trdimo, da je bil Sprösser prvi mentor, ki je odločilno vplival na Rommla strokovni razvoj. Kako zelo je cenil Rommla, se jasno vidi iz stavka, ko opisuje uspešen napad Rommla in njegovega odreda na Matajur: »Neverjeten dosežek poveljnika [Rommel], sijajno tako zaradi neumorne predanosti in drznosti kakor tudi zaradi samostojnosti in spretnosti.«

2. bavarski lovski polk je bil 24. oktobra 1917 v prvi fazi napada na Kolovrat v drugem ešalonu kot taktična rezerva v nemškem alpskem korpusu. Na začetku napada so sledili polku Leib preko Hlevnika. V neposreden spopad so se vključili 25. oktobra zjutraj na levem krilu polka Leib vzhodno od kote 1114. V tem polku so se kalili trije mladi častniki, ki so kasneje v svoji karieri dosegli čin generala. To so bili Heinrich Kirchheim, Hermann Balck in Friedrich Paulus.

Stotnik Heinrich Kirchheim je bil pri Tolminu poveljnik 10. lovskega bataljona in se je izredno izkazal v spopadu 25. oktobra 1917 vzhodno od kote 1114 na Kolovratu in tudi kasneje v nadaljevanju prodora proti Piavi. Leta 1918 je bil tako kot Rommel odlikovan z modrim Maxom (Pour Le merite). Vojaško kariero je zaključil v nemški vojski leta 1945 s činom general polkovnika. Herman Balck je bil med prodorom pri

Heinrich Kirchheim (1882–1973)

Tolminu v 10. lovskem polku poveljnik čete mitraljezov. 25. oktobra zjutraj pa je prevzel še poveljevanje nad 4. lovsko četo, ker je v boju padel poveljnik čete. Svojega neposredno nadrejenega stotnika Kircheima je Balck ocenil kot najboljšega poveljnika, kar jih je imel v 1. svetovni vojni. Po njegovem mnenju je bil eden najboljših častnikov, ki jih je kadar koli poznal. Njegov taktični šest čut je bil nekaj izjemnega. Častniki in podčastniki so mu sledili brez oklevanja. Balck v svoji knjigi poudarja, da mu je bilo v veliko čast, da mu je služil. Kirchheim je pri svojih podrejenih častnikih in podčastnikih spodbujal svobodo delovanja v duhu poveljevanja z namero. Znal je razvijati in vzdrževati raven profesionalnosti častnikov in vzpodbujal razvoj nadarjenih posameznikov.

Hermann Balck si med vsemi šestimi častniki zasluži posebno mesto. Kot sposobnega in uspešnega častnika ga lahko mirno postavimo ob bok Erwinu Rommlu. Z njim sta imela veliko skupnega, čeprav sta izhajala iz zelo različnega okolja. Balck je izviral iz zelo stare vojaške družine. Njegov oče generalpolkovnik William Balck je v 1. svetovni vojni poveljeval diviziji. Pred veliko vojno je bil znan kot eden največjih teoretikov vojaške taktike in je napisal serijo knjig o taktiki. To dejstvo je imelo nedvomno vpliv na strokovni razvoj sina Hermanna. Svojo kariero je začel v elitnem 10. lovskem bataljonu skupaj s svojim kasnejšim mentorjem in očetom nemških oklepni enot Heinzom Wilhelmom Guderianom (1888–1954). V tistem času (1907) je bil poveljnik tega bataljona oče Heinza Guderiana, podpolkovnik Friedrich Guderian (1858–1914).

Erwin Rommel, dve leti starejši od Balcka, se je rodil v družini, ki ni imela vojaške tradicije, in morda se je ravno iz tega razloga skušal še bolj dokazati.

Po drugi strani sta imela Rommel in Balck v 1. svetovni vojni kot mlajša častnika zelo podobne izkušnje in karierno pot. Oba sta bila odlikovana z železnim križem 1. in 2. stopnje. Rommel je bil ranjen v boju trikrat, Balck šestkrat. Kot poročnika oziroma nadporočnika sta bila oba poveljnika čete in odreda (abteilung), proti koncu vojne je Rommel poveljeval tudi ad hoc bataljonu kot stotnik. Skupaj sta se bojevala v sestavi nemškega alpskega korpusa. Decembra 1917 je bil Rommel odlikovan z najvišjim pruskim bojnim odlikovanjem »Pour le merite«, Balck je bil predlagan za to odlikovanje oktobra 1918, vendar se je vojna zaključila, še preden je prišlo do podelitve.

Hermann Balck v času 2. svetovne vojne

Zanimiva je primerjava njunih karier kasneje v 2. svetovni vojni, kjer je Rommel dosegel čin feldmaršala, Balck pa čin generalpolkovnika. Rommel je v 2. svetovni vojni poveljeval eni diviziji, enemu korpusu, armadi in dvema armadnima skupinama. V bojih je poveljeval skupno 28 mesecev.

Balck je v 2. svetovni vojni v bojih poveljeval skupno 36 mesecev, in sicer dvema polkoma, dvema divizijama, dvema korpusoma, dvema armadama in dvema armadnima skupinama. Svojo vojaško kariero sta oba začela v 1. svetovni vojni kot pehotna častnika v elitni lovski oziroma gorski enoti in v 2. svetovni vojni oba nadaljevala kariero kot častnika oziroma generala oklepni enot.

Med njima obstaja bistvena razlika v njuni »medijski« izpostavljenosti in prepoznavnosti. Rommel je brez dvoma najbolj znan nemški general 20. stoletja. Svojo pozornost je pritegnil pri Hitlerju s knjigo Pehota napada, ki je izšla leta 1937. Na drugi strani je Hermann Balck še danes znan le ozkemu krogu poznavalcev vojaške stroke. V predgovoru knjige »Order in Chaos« je zapisano, da je njegovo ime znano samo najbolj resnim raziskovalcem vojaške zgodovine 2. svetovne vojne. Ameriški general William E. De Puy je o Balcku izjavil, da je bil najboljši divizijski poveljnik v nemški vojski. Fizik in filozof Freeman Dyson je menil, da je bil Balck mogoče najboljši kopenski poveljnik na obeh straneh v 2. svetovni vojni. K temu dodajmo še oceno nemškega generala majorja Friedricha-Wilhelma von Mellenthina, ki je v svoji knjigi »Panzer Ba-

ttles« zapisal: »Če je bil v 2. svetovni vojni Erich von Manstein največji nemški strateg, menim, da je bil Hermann Balck najboljši kopenski poveljnik.«

Verjetno je zelo blizu resnici ocena, da se je Hermann Balck razvil v odličnega poveljnika, ker je obvladoval tako taktično kot tudi operativno raven delovanja. Rommel je skozi svojo kariero ostal odličen na taktični ravni, na operativni ravni pa po mnenju strokovnjakov ni dosegel optimalnih rezultatov. Dejstvo je namreč, da je Balck znal zelo dobro izkoristiti znanje svojih izobraženih štabnih častnikov, medtem ko jih Rommel ni upošteval v tolikšni meri ali pa jih je celo ignoriral.

V 2. lovskem polku je bil še en mlad častnik, ki je postal bolj znan kot kasnejši poveljnik nemške 6. armade v bitki pri Stalingradu. To je bil Friedrich Paulus, ki je sodeloval v prodoru pri Tolminu kot pribočnik poveljnika 2. lovskega polka v nemškem alpskem korpusu. Balck ga opisuje kot častnika, ki ni imel svojega mnenja in se je v vsem strinjal s poveljnikom polka. Na splošno ni imel stikov s častniki podrejenih enot, vendar po drugi strani pa Balck poudarja, da je bil zelo izobražen in kot človek občutljiv do drugih. Predvsem v medijskem prostoru je v primeru 12. soške ofenzive močno poudarjena vloga nadporočnika Rommla, vendar kot vemo, ni bil edini odločilni dejavnik prodora pri Tolminu. Ofenziva je namreč potekala tako na operativni kot tudi taktični ravni. Rommel je s svojim odredom v okviru Württemberskega gorskega bataljona deloval na taktični ravni, kar je sicer imelo vpliv tudi na operativni ravni. Če se osredotočimo na bitko za Kolovrat in Matajur, je Rommel izstopal v taktičnem smislu, ne toliko z osvojitvijo Matajurja, ampak z njegovo infiltracijo 25. oktobra na grebenu Kolovrata. S to svojo idejo o prodoru na mirnejšem odseku fronte je sprostil zapleten položaj okrog kote 1114 in s tem pridobil taktično prednost pred Italijani, ki so uvažali taktično rezervo na greben Kolovrata. Za uspeh ofenzive so v enaki meri zaslužni še cela vrsta častnikov in generalov iz različnih enot in poveljstev. Na operativni ravni naj omenimo samo generala Dellmensingena, ki je v vlogi načelnika štaba 14. armade bistveno vplival in prispeval k uspehu. Ne smemo pozabiti, da je bil prvi pogoj za uspeh tudi pravočasen in prikrit premik sil na bojevališče, kjer so bili ključni kakovostni načrti na operativni ravni ter koordinirana izvedba premikov sil in sredstev. Seveda Dellmensingen sodi v starejšo generacijo,

ki so svojo vojaško kariero zaključili po 1. svetovni vojni.

Dejstvo je, da so se vsi ti častniki naučili temeljev manevrskega vojskovanja v pehoti (gorski in lovski) v zgodnjem obdobju svoje vojaške kariere, kjer je bila močno izražena svoboda delovanja velikokrat izven standardnih okvirov. Večina je svoje znanje skupaj s tehničnim razvojem nadgradila kasneje v motoriziranih in oklepnih enotah (Balck, Paulus, Rommel).

Vsekakor je nekaj izjemnega, da se je na naših tleh v boju našlo skupaj toliko mladih častnikov, ki so kasneje pustili neizbrisen pečat v vojaški zgodovini.

Dr. Blaž Torkar, raziskovalec, diplomiral na Univerzi Ljubljana, Filozofski fakulteti iz zgodovine in še obramboslovne študije na FDV. Leta 2005 je prejel Prešernovo nagrad za magistrsko delo. Kot štipendist Ministrstva za obrambo se je po diplomii zaposlil na MORS ter zaključil osnovno vojaško šolanje in zatem leta 2010 še Šolo za častnike SV. Leta 2010 je doktoriral na Primorski univerzi. Zaposlen je kot raziskovalec in kustos v Vojaškem muzeju Slovenske vojske. Njegovo raziskovalno področje obsega zgodovino obveščevalnih služb zaveznikov in Jugoslavije med drugo svetovno vojno, JLA in TO ter slovensko osamosvojitveno vojno 1991. Doslej je napisal dve knjigi in večje število znanstvenih prispevkov v različnih publikacijah.

Podpolkovnik Miha Kuhar (1960) je že od zgodnje mladosti aktiven na različnih področjih, ki so povezani z gorami. Zadnjih 26 let je poklicni častnik v Slovenski vojski, kjer je opravljal poveljniške in štabne naloge, večinoma v gorskih enotah. Trenutno je namestnik poveljnika gorskega polka in načelnik Gorske šole Slovenske vojske. Bil je tudi na zavezniških vojaških misijah v Afganistanu (2009, 2011) in na Kosovu (2012, 2013, 2017). Ima mednarodno poklicno kvalifikacijo gorskega vodnika – IFMGA, še vedno je aktiven gorski reševalec – inštruktor in alpinist. Svoje bogate izkušnje širi tudi na publicističnem in filmskem področju kot avtor strokovnih knjig in priročnikov (Vojaško gornišvo, Taktika gorskega bojevanja, Aljaska – izkušnje v snegu in mrazu, OMLT Afganistan), je pisec strokovnih člankov ter soavtor serije učnih filmov s področja gornišva in preživetja. Kot navdušen ljubitelj vojaške in gorniške zgodovine od leta 1993 proučuje tudi dogodke in bojišča soške fronte.

Miha Kuhar, Blaž Torkar